

Morbili (krzamak, ospice) – smjernice za nadzor

1/2024

Osnovne informacije

Morbili su vrlo zarazna bolest uzrokovana virusom. Lako se širi kada zaražena osoba diše, kašlje ili kiše. Može uzrokovati teške oblike bolesti, komplikacije, pa čak i smrt. Simptomi bolesti uključuju visoku temperaturu, kašalj, curenje nosa i osip po cijelom tijelu. Cijepljenje je najbolji način za sprječavanje obolijevanja od morbila ili njihovo širenje u populaciji.

U prvoj sedmici 2024. godine, prijavljeno je 10 potvrđenih slučajeva morbila u Tuzlanskom kantonu. Posljednjih godina, imunizacijski obuhvati prvom dozom MRP cjepiva djece ciljnog dobnog uzrasta su oko 50% u Federaciji Bosne i Hercegovine. Ove vrijednosti znak su pada kolektivnog imuniteta populacije protiv bolesti koje se mogu prevenirati cijepljenjem i prijetnja su za širenje epidemije.

Znakovi i simptomi

Simptomi morbila obično počinju 10-14 dana nakon izlaganja virusu. Izraženi osip je najvidljiviji simptom.

Rani simptomi obično traju 4-7 dana. Oni uključuju:

- curenje nosa
- kašalj
- crvene i suzne oči
- male bijele mrlje na sluznici obraza (Koplikove pjege).

Osip počinje oko 7-18 dana nakon izlaganja, obično najprije na licu i gornjem dijelu vrata. Širi se po tijelu tijekom otprilike 3 dana, do ruku i stopala. Obično traje 5-6 dana prije nego izbledi.

Većina smrtnih slučajeva od morbila posljedica je komplikacija povezanih s bolešću.

Komplikacije mogu uključivati:

- upalu srednjeg uha
- upalu pluća
- teški proljev i povezanu dehidraciju
- encefalitis (upalu mozga)
- sljepoću

Ako žena dobije morbile tijekom trudnoće, to može biti opasno za majku i može rezultirati preranim rođenjem djeteta s malom porođajnom težinom.

Komplikacije su najčešće kod djece mlađe od 5 godina i odraslih starijih od 30 godina. Vjerojatnije su kod pothranjene djece, posebno one bez dovoljno vitamina A ili sa slabim imunološkim sustavom uzrokovanim drugim bolestima. Sami morbili također oslabljuju imunološki sustav ostavljajući djecu izuzetno ranjivom za druge infekcije.

Prijenos

Morbili su jedna od najzaraznijih bolesti u svijetu, a prenose se kontaktom sa zaraženim sekretom iz nosa ili grla (kašljanjem ili kihanjem) ili udisanjem zraka u blizini oboljelog. Virus ostaje aktivan i zarazan u zraku ili na zaraženim površinama do dva sata. Jedna zaražena osoba može zaraziti devet od 10 svojih necijepljenih bliskih kontakata. Može ga prenijeti zaražena osoba od četiri dana prije pojave osipa do četiri dana nakon izbijanja osipa.

Liječenje

Ne postoji specifičan tretman za morbile. Njega se treba usredotočiti na ublažavanje simptoma i sprječavanje komplikacija. Piti dovoljno tečnosti i tretman dehidracije mogu nadomjestiti tekućinu izgubljenu zbog proljeva ili povraćanja. Važna je i zdrava prehrana. Liječnici mogu propisati antibiotike za liječenje upale pluća i infekcija uha i oka, i vitamin A.

Prevenција

Cijepljenje djece protiv morbila je ključna javnozdravstvena strategija u kontroli ove bolesti, kako kod nas tako i u drugim zemljama. Sigurno i učinkovito MRP cjepivo (cjepivo protiv morbila, rubeole i zaušnjaka) je u upotrebi u Bosni i Hercegovini skoro četrdeset godina. Suradnja roditelja u razumijevanju i prihvatanju cijepljenja su prioritet u postizanju i održanju visokih obuhvata imunizacijom i sprječavanju potencijalnih epidemija. Prema Programu imunizacije u Federaciji Bosne i Hercegovine, predviđene su dvije doze MRP cjepiva, u dobi od 12. mjeseci i u šestoj godini, a sva propuštena cijepljenja se mogu nadoknaditi.

Nadzor nad morbilima

Slučaj morbila (potvrđen/moguć) je potrebno prijaviti na službenoj Prijavi oboljenja – smrti od zarazne bolesti (Pravilniku o načinu prijavljivanja zaraznih bolesti (Sl.n. FBiH br 101/12)), i obavijestiti nadležnu epidemiološku službu, koji provode epidemiološko ispitivanje koristeći epidemiološke ankete (Epidemiološke ankete, ZZJZFBiH 1/2020) i poduzimaju mjere za sprječavanje širenja bolesti. Pravovremeno izvještavanje je od ključnog značaja. Laboratorijski utvrđen uzročnik bolesti prijavljuje specijalista mikrobiolog laboratorije u kojem je uzročnik utvrđen.

Zavod za javno zdravstvo FBiH je pripremio i elektronsku bazu podataka za prikupljanje podataka.

Definicija slučaja:

Klinički kriteriji: Svaka osoba koja ima visoku temperaturu I

— makulo-papulozni osip

I najmanje jedan od sljedeća tri simptoma:

— kašalj;

— koriza;

— konjunktivitis.

Laboratorijski kriteriji: Najmanje jedan od sljedeća četiri kriterija:

- izolacija virusa morbila iz kliničkog uzorka;
- detekcija nukleinske kiseline virusa morbila u kliničkom uzorku;
- odgovor specifičnih antitijela na virus morbila u serumu ili slini karakterističan za akutnu infekciju;
- identifikacija antigena virusa morbila testom DFA u kliničkom uzorku, pri čemu se koriste monoklonalna antitijela specifična za virus morbila.

Laboratorijske rezultate treba tumačiti u skladu sa statusom cijepljenja.

Epidemiološki kriteriji: Epidemiološka veza prijenosom s čovjeka na čovjeka

Klasifikacija slučajeva

- A. Moguć slučaj Svaka osoba koja ispunjava kliničke kriterije
- B. Vjerojatan slučaj Svaka osoba koja ispunjava kliničke kriterije i ima epidemiološku vezu
- C. Potvrđen slučaj Svaka osoba koja ispunjava kliničke i laboratorijske kriterije i nije nedavno cijepljena

Linkovi

Pravilnik o prijavljivanju zaraznih bolesti

<https://www.zzjzfbih.ba/zakonska-regulativa/>

Epidemiološke ankete – 2020. godina

<https://www.zzjzfbih.ba/definicije-zaraznih-bolesti-strucno-metodolosko-uputstvo-2/>

Definicija slučaja zaraznih bolesti i posebna zdravstvena pitanja

<https://www.zzjzfbih.ba/definicije-zaraznih-bolesti-strucno-metodolosko-uputstvo-2/>

Vodič za nadzor nad morbilima

<https://www.zzjzfbih.ba/definicije-zaraznih-bolesti-strucno-metodolosko-uputstvo-2/>